

УДК 338.51

Гораль Ліліана, Степанюк Ольга, Король Світлана, Олійник Андрій

Івано-франківський національний технічний університет нафти і газу

ТАРИФОУТВОРЕННЯ В ГАЗОПОСТАЧАННІ: КЛЮЧОВИЙ ВИМІР СЬОГОДЕННЯ

Goral Liliana, Stepaniuk Olga, Korol Svitlana, Oleynik Andrey

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

TARIFF FORMATION IN GAS SUPPLY: A KEY DIMENSION OF THE PRESENT

Формування тарифної політики в газопостачанні має безпосереднє відношення до енергетичної безпеки держави, котра, в свою чергу, в умовах сьогодення набула неабиякої значимості. Тарифна політика в газопостачанні впливає на розвиток економіки країни, соціальну сферу, інфраструктури та інше. У мінливому середовищі формування тарифної політики потрібно проводити у такий спосіб, щоб забезпечити інформаційно-соціальну безпеку країни. Процес тарифоутворення в газопостачанні полягає у визначенні тарифів на газ, які мають сплачувати кінцеві споживачі, зокрема підприємства, господарські виробництва та населення. Відтак він є одним з важливих елементів регулювання ринку газу та відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності газопостачання в країні. При цьому основний механізм тарифоутворення полягає у визначенні вартості виробництва газу та його транспортування, а також урахуванні додаткових факторів, таких як соціальні програми з пільгового газопостачання населення та інші видатки. Цей механізм відкриває не тільки можливості для підвищення рівня інвестицій в галузь газопостачання, але й дозволяє зменшити затрати на операційну діяльність. В умовах динамічних змін важливим аспектом тарифоутворення є акцент на соціальній компоненті. Власне, тарифи на газ повинні враховувати соціальний статус споживачів та їх здатність оплачувати послуги по газопостачанню, зокрема забезпечуючи надання пільгових тарифів для деяких соціальних груп населення, які мають низькі доходи. Згідно з методикою НКРЕКП важливим є ракурс на групах витрат, що включають витрати на виробництво, виконання робіт та реалізацію послуг; витрати на надання послуг споживачам; витрати на обслуговування системи газопостачання. Кожна з цих груп може диференціюватись за елементами витрат за такими ознаками: матеріальні витрати; оплата праці та соціальні нарахування; амортизація; поліпшення основних засобів; інші витрати, включаючи послуги зв'язку, автотранспорту, оренду споруд, вартість технологічної води, канцелярські витрати, відрядження, плату за землю, відсотки за кредит, послуги сторонніх організацій, витрати на охорону, інші податки за рахунок собівартості. Аналіз структури витрат за визначеними ознаками слід здійснювати в розрахунку на умовну одиницю виміру, тобто на 1000 куб. м газу [4, с. 308].

Ціни за природний газ для споживачів України і тарифи на транспортування і постачання встановлюються відповідно до регуляторних документів – методик застосування, затверджених НКРЕКП. Ці методи передбачають додавання витрат, пов'язаних з розвідкою, транспортуванням і постачанням газу до загальних витрат з виробництва. НАК «Нафтогаз України» надсилає до НКРЕКП ціни та їхні обґрунтування для поточного перегляду тарифів, а також перегляду тарифів на транспортування газу магістральними трубопроводами і постачання природного газу [2, с.125]. При цьому суттєвий вплив на формування доходу має коливання обсягів споживання природного газу, яке носить сезонний характер, що пов'язане із кліматичними умовами, а також величина тарифів на провадження господарської діяльності з розподілу та постачання природного газу, які затверджуються НКРЕ України. Пропозиції по встановленню нових тарифів, із врахуванням економічно

обґрунтованих змінених витрат подаються на розгляд в НКРЕКП України по мірі їх виникнення, але зміни тарифів в сторону збільшення відбувається лише в окремих випадках. При затвердженні тарифів на розподіл і постачання природного газу НКРЕКП України не приймаються до уваги вплив сезонних кліматичних змін на обсяги споживання природного газу всіма категоріями споживачів. Відсутність диференціації тарифів за даною ознакою приводить до недостатності оборотних коштів в неопалювальний період року та змушує користуватися кредитними коштами банків і, відповідно, створює додаткові витрати для підприємств.

Відтак можна виокремити основні аспекти формування тарифної політики в газопостачанні [2, 3, 5, 6]:

1. Аналіз ринку та відповідність тарифів.

Перш за все, необхідно аналізувати ринок газу для визначення оптимальних тарифів. Фактично мова йде про процес встановлення тарифів для послуг з газопостачання, з урахуванням детального аналізу ринку газу, зокрема постачальників газу, ціни на газ у різних регіонах, врахуванням технічних характеристик транспортування газу та інших факторів. В межах аналізу ринку проводиться дослідження попиту на газ, наявних запасів газу та його постачальників, а також потенційних змін у ринковій ситуації. На основі результатів аналізу ринку визначається відповідність тарифів з ринковими реаліями та фактичними витратами з постачання газу та його транспортування. З урахуванням цих даних формується тарифна політика зі створенням соціальних тарифів для населення та інших соціально вразливих груп населення. Отже, аналіз ринку та відповідність тарифів допомагає встановити адекватні тарифи, які відповідають фактичній ринковій ситуації та забезпечують забезпечення якісного та стабільного газопостачання для кінцевих споживачів за мінімальними цінами.

2. Розвиток альтернативних джерел енергії.

Розвиток альтернативних джерел енергії є ключовим аспектом підвищення енергетичної безпеки держави. До альтернативних джерел енергії можна віднести сонячну, вітрову, гідроенергетику та інше. Розвиток цих джерел допоможе зменшити залежність від імпорту газу, та знизить витрати для населення на оплату газу. Використання альтернативних джерел енергії має декілька переваг для газопостачання. По-перше, зменшує залежність від імпорту газу та дозволяє знизити витрати для кінцевих споживачів. По-друге, це дозволяє зменшити вплив газової галузі на екологію та збільшити екологічну стійкість країни.

3. Зниження витрат на транспортування газу.

Зниження витрат на транспортування газу є іншим ключовим аспектом формування тарифної політики. Наприклад, заміна деяких трубопроводів на більш ефективні, енергозберігаючі та екологічно чисті дозволить знизити витрати на транспортування газу, що, в свою чергу, знизить тарифи для кінцевих споживачів. Окрім того, важливим аспектом зниження витрат на транспортування є оптимізація транспортування газу, зокрема за допомогою більш ефективної організації логістики та використання новітніх технологій транспортування. Національні енергетичні компанії повинні звертати більше уваги на розвиток нових технологій транспортування газу, щоб зменшити витрати та підвищити ефективність процесу.

4. Застосування новітніх технологій.

Використання новітніх технологій дозволяє зменшити витрати на виробництво та транспортування газу, підвищити ефективність газової галузі та забезпечити високу якість газопостачання. Однією з найважливіших новітніх технологій є використання систем автоматизації та контролю виробництва та транспортування газу. Ці системи дозволяють контролювати витрати газу, автоматично регулювати тиск та температуру

газу, відстежувати стан газогонів та виявляти можливі витіки газу. Також до новітніх технологій в газовій галузі входять розробка та виготовлення нових високоефективних котлів та споруд для зберігання газу, що дозволяє зменшити витрати на енергію та збільшити обсяг зберігання газу. Інші новітні технології в газопостачанні включають використання сучасних технологій природного газу, відновлюваної енергії та альтернативних джерел енергії. Загалом, новітні технології сприятимуть досягненню більш ефективного використання газових ресурсів, а також дозволять залучити інвестиції для розвитку газової інфраструктури країни тощо.

Відтак необхідно виокремити напрями розвитку тарифоутворення в газопостачанні: 1. Підвищення ефективності газових інфраструктур та їх управління; 2. Співпраця з міжнародними партнерами, що дозволить знизити залежність від імпорту газу та забезпечити стабільність цінової політики; 3. Стимулювання розвитку газових відносин та відповідної нормативної бази; 4. Підтримка автономних рішень газових компаній щодо розвитку інфраструктури та зниження витрат; 5. Посилення конкуренції в галузі та формування ринкового середовища.

Загалом, процес тарифоутворення повинен стати ключовим виміром: газопостачання, який є необхідним для забезпечення стабільності ринку газу та якості газопостачання; вирішення регуляторних питань, пов'язане з підвищенням ефективності газової галузі; врахування соціальних аспектів та створення конкурентного середовища.

Формування тарифної політики в газопостачанні має безпосереднє відношення до енергетичної безпеки держави, так як впливає на розвиток економіки країни, соціальну сферу інфраструктури та інше. Тому, формування тарифної політики потрібно проводити у такий спосіб, щоб забезпечити інформаційно-соціальну безпеку країни. Таким чином, головне завдання формування тарифної політики в газопостачанні полягає в забезпеченні інформаційно-соціальної безпеки країни. Для цього необхідно розробити комплексну стратегію розвитку газової галузі з урахуванням вищезгаданих аспектів.

Список використаних джерел:

1. Вакуленко І. А., Колосок С. І., Кубатко О. В. та ін. Досвід розбудови розумних енергетичних мереж на міжнародному рівні: монографія; за ред. С. І. Колосок. Суми: Сумський державний університет, 2019. 109 с.
2. Гораль Л. Т. Аналіз макросередовища функціонування газотранспортних підприємств в контексті використання їх потенціалу. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2015. №1(111). с. 122-126.
3. Гораль Л. Т., Фадєєва І. Г., Король С. В. та ін. Фінансові аспекти інноваційного розвитку нафтогазового комплексу України: колективна монографія за заг. ред. Л. Т. Гораль та І. Г. Фадєєвої. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, ФОП Б. Кузів, 2016. 326 с.
4. Груб'як С. В. Методичні підходи до аналізу і оцінки ефективності функціонування газорозподільних підприємств. Науково-виробничий журнал. Інноваційна економіка. № 8. 2013. с. 307-313.
5. Крижанівський Є. І. Використання CNG технології для постачання газу до України. Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvif_2012_2_3.
6. Омельченко В. Досвід впровадження стимулюючого тарифоутворення в секторі енергетики серед провідних європейських країн. Центр Разумков. 2021. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/dosvid-vprovadzhennia-stymuliuiuchogo-taryfotvorennia-v-sektori-energetyky-sered-providnykh-ievropeiskykh-krain>